

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Promptuarium allegoriarum sacrarum praecipua fidei
christianae capita illustrantium: indice quadruplici
instructum post editiones 5 revisum, iam septimo
recusum**

Botsack, Johann

Francofurti ad Moenum, 1678

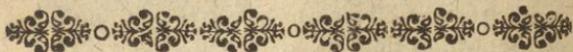
Articvlvs I.

[urn:nbn:de:bsz:31-142795](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-142795)

1. *Ob lacrymas, quæ coram Domino preciosæ sunt, eas in saccum suum colligente, Psal. 56. v. 9.*

2. *Eam quoque suâ ipsius pulchritudine pulchram fecit, quando abstulit deformitatem naturalem, Ezech. 16. v. 9. seq. & sine macula fecit, Eph. 5. v. 27. Cant. 4. v. 7. gloriosam, Col. 3. v. 4. Rom. 5. v. 2.*

3. *Hæc est illa pulchritudo, quâ, ut Esther olim principibus Ahasveri placuit, Esth. 1. v. 11. cap. 2. v. 15. sic completivè angelis placebimus, imò ipsi regi, qui concupiscet decorem nostrum, Psal. 45. v. 12. Ejus enim delectatio est in filiis hominum, Prov. 8. v. 31. Hæc est decor domus suæ h. e. ecclesiæ, quem diligere debemus, Ps. 26. v. 8. nec facere abominabilem, Ezech. 16. v. 22. repudiando.*

CAPUT XXI.

DE

MINISTERIO.

ARTICULUS I.

DE MINISTERIO.

MINISTRI CUR ANGELIS

comparentur?

1540. 1. *Ob nominis evidentiam. Angelus nuncium notat. Ministri sunt Dei nuncii, Luc. 9. v. 60. Act. 4. v. 2. 1. Cor. 9. v. 14. Ezech. 3. v. 17. c. 33. vers. 7. in luce ambulandum esse nunciant, Johan. 1. vers. 5. 6. 2. Cor. 5. vers. 20.*

2. *Res*

2. *Rei convenientiam.* 1. *Ortu.* Nam angeli de cœlis mittuntur: ita ministri cœlitus donantur, Psal. 68, 12. Matth. 9. vers. 38. Eph. 4. v. 11. *Servitute.* Angeli ministrant nobis, vigilant pro nobis: ita ministri altari, 1. Cor. 9. Ezech. 3. v. 17. Act. 20. v. 27. contra lupum, Matth. 7. v. 15.

3. *Gaudio.* Angeli gaudent conversione peccatorum, Luc. 15. v. 20, ita ministri conversione.

4. *Virtutum exemplo,* quæ maximè lucent in angelis, 1. Sanctitas. 2. Intelligentia. 3. Castitas. Ita iisdem virtutibus ecclesiæ militantes angelos ornatos esse oportet, 1. Tim. 3.

5. *Ductu:* Angeli sunt itineris comites: ita ministri viam nobis monstrant, quæ ad cœlum ducit, 1. Samuel. 12. v. 23.

MINISTRI ECCLESIAE, TABERNACULI artifices.

1541. *Artifices tabernaculi Mosaici insignes fuerunt,* Exod. 36. v. 2. c. 38. v. 13. *Itemque Salomonici.* Ministri verò verbi sunt veri artifices, qui tabernaculum Domini ex vivis lapidibus construunt, 1. Pet. 2. v. 5. donec perveniamus ad civitatem, cujus ipse Deus artifex, Heb. 11. vers. 10.

MINISTRI ADJUTORES DEI.

1542. *David & Salomon operâ satraparum,* principumque imperium administrabant: Operam ministrorum in regno gratiæ Christus verus ille David, Ezech. 33. major Salomone, Matth. 12. v. 24. usurpat. Unde Apostolus: Dei operarii sumus, 1. Cor. 4. v. 1. Nuncii Dei, 2. Cor. 5. v. 20.

Y y 2

MI-

CAPUT XXI.
MINISTRI VERBI SUNT
camentarii.

1543. *Salomonis & Hiramii Camentarii dolaverunt ligna & lapides, ex quibus templum extruendum erat, 1.Reg. 5. v. 18. Tales camentarii sunt ministri, qui dolant virtute Spiritus S. corda hominum dolabrâ legis, Ose. 6. v. 6. ut sint tabula dolata & lapides dolati, 2.Reg. 6, 7. hoc est, vivi in capite Christo, Gal. 1, 20. inferantur.*

MINISTRI DUCTORES.

1544. *Duxit populum Dei ex Ægypto Moses & Aaron, Pl. 77. v. 21. Ita ministeriô verbi ex Ægypto spirituali mundi homines ducuntur, per desertum mundi, ad terram promissam cœli. Felix qui ductum sequitur!*

MINISTERIUM VERBI COMPARATUR nubi.

1545. 1. *Ob mysticam significationem, Apoc. 14. v. 14. filius Dei super nubem sedisse visus est. Hoc ipso significatur regnum gratiæ, quâ ministros, per se nil nisi nubes steriles, fœcundat, 2. Cor. 3. v. 5. 1. Cor. 3. v. 6. super has nubes ipse sedet per Spiritus S. communicationem.*

2. *Ob cœli operationem. Nubibus cœlum operitur: Sic ecclesiæ cœlum ministris ornatur, quos ille extrudit in messiem, Matth. 9. v. 38.*

3. *Fœcunditatem & destillationem. Nubes pluviam destillant & agros fœcundant: Sic ministri doctrinæ pluviam destillant, Deuter. 32. v. 2. ut corda hominum velut agros fructibus justitiæ fœta reddant, Philip. 1. vers. 11.*

4. *Luminis solaris receptionem. Nubes lumen solare*

rc

re in se recipit, & varium ex eo colorem; Sic ministri à Christo ut sole, Psal. 84 v. 12. lucem accipiunt; Hinc angelus in sole stat, Apoc. 19. v. 17. Angeli hi ministri sunt, qui solis Christi radiis & lumine coruscant, stant, ut homines in tenebris jacentes, Joh. 1. ad hunc justitiæ solem ducant.

5. *Ventorum jactationem.* Nubes à ventis jactantur hinc inde. Sic ministri multas persecutiones pati coguntur, carnis tentationes multas.

6. *Colorum diversitatem.* Varii sunt nubium colores: sic in ministris est magna donorum diversitas, 1. Cor. 12. magna colorum diversitas. Nubes quandoque obscura, nonnunquam lucida. Ministri quandoque obscuro & opaco per legis prædicationem, in quo claritas JESU CHRISTI, 2. Cor. 4. v. 6.

7. *Resolutionem.* Nubes proficua & utilis est, cum in pluviam resolvitur & destillat. Utilissimum est ministerium, si doctrinam Dei proponat, si homines accipiant: Supr. Num. 3. In ventos resolvitur nubes spiritualis, quando vera doctrina non proponitur, sed ventus hæreses, animam concutiens, ut arundinem, Eph. 4. v. 14.

MINISTRI

1546. Sunt Dei Satrapæ. Ut Darius satrapas constituit in universo regno, Dan. 6. v. 1. Sic Christus in regno gratiæ satrapas ministros suos habet. Principi Danieli rationem reddebant satrapæ, d. l. Dan. vers. 2. Christo Jesu vero Danieli rationem reddituri sunt omnes ministri, villicationis suæ in ecclesia, quam Christus suo sanguine redemit, Act. 20. v. 28.

Y y 3

MINI-

MINISTRI SUNT SAL TERRÆ,
Matth. 5. v. 13.

1546. *Obcondimentum.* Sicut sal condit cibum, & putredinem arcet: ita ministerio verbi homines con-
diuntur, quando altâ voce exclamant, Marc. 9. v. 50. *Habete in vobis sal & pacem.* Condiuntur, quando pu-
tredo illa carnalium voluptatum abstergitur.

2. *Putrefactionis impedimentum.* Sal putredinem arcet à carnibus: ita verbi prædicatione ministri vicia impediunt, quibus homines putres pisces fiunt, ex ecclesia projiciendi, Matth. 13. v. 48.

3. *Communem usum,* Matth. 13. v. 48. Sal in usu est apud omnes gentes: ita ubicunque locorum Deus voce ministrorum suorum ecclesiam sibi colligit.

4. *Mordacitatem.* Sal adhibitum mordet & ar-
dit: ita ministri per legem vitia hominum rodunt: quo nomine mundo minimè grati sunt.

5. *Saporis causationem.* Sal cibum reddit sapidum: Verbi cibus hominibus est insipidus, ministerio verbi redditur sapidus. Hominibus terræ insipida sunt.

6. *Ob medicam salis virtutem, de qua* Discor. lib. 5. de mat. med. cap. 126. Habet enim virtutem medicam contra hydropiûm, ictus scorpionum & viperarum, cum melle & hyssopo. Omnia hæc *ὁ ἐργασίας τοῦ ἀλλοτρίου μένος* ministerio Evangelii congruunt, cujus beneficio homines liberantur à spiritualibus illis mor-
bis: itaque *sale & sole nihil hominibus utilius:* Sale spirituali verbi, & sole justitiæ Christo nihil salutaris. Parum salis magnum carnis frustum reddit sapidum. Pauci Apostoli verbi sale universum condierunt mun-
dum.

Au-

Autor Palladius in Novemb. Tit. 13. ovillo pecori prodesse, si pascuis aut canalibus sal adspargatur: Oves Christi quicumque sunt, salis verbi divini asperionem non fastidiunt, ut valde salutarem & utilem; Hæc quoque ad legis usum specialius accommodari possunt.

MINISTERIUM EST DIVINÆ BENEVOLENTIÆ SIGNUM.

1548. *Abasverus benevolentia indicem sceptrum porrigebat, aditum patefaciebat*, Esth. 4. vers. 11. Sceptrum Christi verbum, Sacramenta hæc sunt regalia. Porrigit, quoties per ministros eadem tibi prona ostendit, aditum patefacit, Pl. 110. Sceptrum mittit ex Zion. Conf. suprâ de Regno Christi.

MINISTRI SUNT SPECULATORES.

1549. *Providens Magistratus, hostium incursionem extimescens, speculatores in turribus constituit, ut hostium adventum indicent.* Talis prudens Magistratus Deus, qui animadvertens somnolentiam nostram, & in spiritualibus hostibus nostris, Eph. 6. vers. 15. observandis negligentiam (ex quo fit, ut toties vigilare jubeamur) speculatores suos constituit, ministros scilicet verbi, in ecclesia velut turri, ut infernalium hostium impetus nobis significant, sive libeat illis Marte externo nobiscum dimicare per mundum scandalosum, Mat. 18. sive intestinô dissidio carnis spiritus fortunam experiri. De his speculatoribus. Esai. 21. v. 6. c. 52. v. 8. Videant hic speculatores, ne suo desint officio & gregi,

Esai. 56. v. 10. Grex ne desit ipsi, Jer. 7.

v. 7. Ezech. 3. 17. c. 33. 6.

Osc. 9, 8.

MINISTERIUM DEUS CON-
servabit.

1550. 1. Reg 17. v. 14. *Hydria farina non defecit vidua, nec oleum, usq; ad diem pluvie.* Vidua hæc cum filio Ecclesiam notare potest, hæc enim vidua est, Es. 54. v. 4. cui farina verbi, & oleum Sacramentorum non deficiet unquam, Esa. 59. v. 21. Matth. 16. vers. 8. *Porta inferorum non prevalebunt adversus eam.* Usq; ad diem pluvie, nimirum extremi iudicii, quando Deus regnum gloriæ auspicaturus, & largissimos misericordiæ & bonitatis suæ imbres in sinus piorum misurus, & pluviam picis sulphurisque in impios demisurus est.

MINISTERII EFFECTUS.

1551. 2. Reg. 2. v. 21. *Elisæus aquas Hierichunte pessimas sanavit, accepta nova phiala, eaque sale impleta, quod egressus effudit in fontem.* Elisæus Christus est, qui salem verbi sui (Marc. 9. v. 50. Coloss. 4. v. 6.) phialis novis, hoc est, ministris suis Spiritus sancti vi renovatis, 2. Cor. 3. v. 4. infundit; nam verba sua in oribus ponit, Es. 59. v. 21. Sanat hoc sale aquas pessimas; Aquæ hæc sunt peccatores homines, qui iniquitatem, ut aquam, imbibunt, Job. 15. vers. 16. ideoque Israelitæ aquam effuderunt, contritionem suam ipsorum feriam ostensuri, 1. Sam. 7. v. 6. coram Domino; & Salvator noster sicut aqua effusus est, Psal. 22. v. 15. Hoc sal in fontem infudit Elisæus; infundit & Christus verbi sui aquas in fontem aquarum pessimarum, qui est cor, Gen. 6. v. 5. cap. 8. v. 21. Matth. 15. v. 19. Jerem. 6. 7. Fons autem ille est in fericho, quæ mundum hunc significat, in quo luna solum micat; ipse vero sol iustitiæ Christus in iudicio plene demum manifestabitur.

MI-

DE MINISTERIO,
MINISTERIO SATANAS

713

expugnatur.

1552. *Gideon per multas tubas & lampades gestatas, hostes devicit, Baalamque destruxit, Jud. 6. v. 27. c. 7. v. 20. Dux noster & verus Gideon Christus est, qui est vastator & expulso, quem vox Gideonis significat. Vastavit enim infernum & Satanam expulit, & adhuc regnum ipsius vastat, expellitque Satanam è cordibus hominum. Milites ipse quoque habet spirituales, non enim secundum carnem militamus, 2. Corinth. 10. v. 3. arma horum militum non sunt carnalia, sed spiritualia, ibid. v. 4. ut bonam exerceant militiam, 1. Tim. 1. v. 18. & bonum certamen certent, 2. Timoth. 4. vers. 7. 1. Tim. 6. v. 12. Tubas autem habent, quia vox eorum tuba est, Es. 58. v. 1. verbi lampadem habent: His instrumentis spirituales hostes subiguntur, solo clamore vincuntur.*

MINISTERIO VERBI DONA

eximia offeruntur.

1553. *Futura benevolentia prænunciis dona obtulit Eleazarus, Rebeccam Isaac adducturus, Genes. 24. v. 22. Eleazarus ministros verbi significat, qui Christo sponsam adducturi, quã cum nuptias celebret, Apoc. 19. v. 7. eidem donant in aurem, hoc est, verbum; & duas armillas: Hæ sacramenta notare possunt. Prior armilla est Baptismus, altera Cœna Domini; illã ad spiritualia sponsalia ducimur, & Christo fidem damus; hæc ad Christum, ubi foedifragi facti sumus, reducimur, & in gratiam reponimur.*

MINISTRI ANNUNCIANTES VER-

bum animas suas liberant.

1554. Gen. 24. vers. 41. *Innocens eris à maledictione*

Y y 5

mea,

mea, cum veneris ad proximos meos, dederint tibi: ita ministri annunciantes verbum Domini, & peccata, Ezech. 3. v. 19. Esai. 58. v. 1. 2. si non ad frugem redeant homines, innocentes erunt à maledictione, quam sibüipsis accerferent homines.

MINISTRI DEI SAPIENTES SECVLI expugnant.

1555. *Jonathan & armiger ipsius mirabilem edunt stragem in castris hostium, 1. Sam. 14. Jonathan Christus est datus, nobis natus, Esai. 9. v. 6. ad audiendum commendatus, Matth. 3. v. ult. armigeri sunt ministri, 2. Cor. 10. v. 4. arma militiæ, Ephes. 6. v. 12. expugnant sapientiam mundi, 1. Cor. 1. v. 18. 2. Cor. 10. v. 5.*

MINISTRI SERPENTES TOLLUNT prædicatione.

1556. *Marc. 16. v. 18. Serpentes tollent. Hoc dictum ad literam de Apostolis est, & primæ ecclesiæ antesignanis. Applicari autem ad horum successores optimè potest: Anne mundus serpens est blandiens exemplorum gravitate? Matth. 18. *Va mundo à scandalis.* Hic sibilus verè serpentina est. Satan serpens est, qui etiam nos seducere allaborat, ut Evam, 2. Cor. 11. v. 3. antiquus ille est, Apoc. 12. v. 9. Caro, inque ea habitans peccatum, Rom. 7. serpens est, Syr. 21. v. 2. *Fuge peccatum sicut serpentem.* Hos omnes tollere verbi prædicatione student concionatores. At quàm plurimi aures obturant, Pl. 58. v. 6. qui suo ipsorum veneno peribunt, experienturque serpentem hunc non posse mori in igni damnationis, Es. 66. quem mortificare potuissent igni prædicationis, Jer. 23. v. 29.*

M I-

DE MINISTERIO.
MINISTERII EFFICACIA
à Deo.

715

1557. 2. Reg. 4. v. 31. *Giezi fecit, quod suum erat, baculum mortuo imposuit, vivificare nequivit*: ita ministri baculum doctrinæ mortis peccatoribus imponunt, vivificatio à Christo ministerii Domino est, 2. Cor. 3. v. 5. 1. Cor. 3. v. 8. Nihilominus tamen coadjutores Domini. Vivificaret LIBENTISSIME omnes, nisi ipsi repugnarent homines, & ductui Spiritûs S. repugnarent, Gen. 6. v. 3.

MINISTERII OBJECTUM

omnes peccatores.

1558. Ezech. 47. v. 10. *Stabunt piscatores ab Engadi usque ad Engallin*. Duo maris mortui termini sunt, qui in totum exierunt mundum, qui est mare mortuum, ut piscentur: idè enim stare dicuntur, & per rete Evangelii homines extrahunt.

MINISTERIO VERBI CHRISTUS

offertur.

1559. *Man cum rore descendit*, Num. 11. v. 9. *super castra noctu*. Man Christus est cum beneficiis suis, qui super Ecclesiæ castra cum rore doctrinæ vel verbi descendit. Verbum enim Domini ros, Deut. 32. v. 2. *cujus plenum caput est*, Cantic. 5. v. 2. *Descendit autem noctu*, quia hæc vita nox est, donec lucifer oriatur, 2. Pet. 1. v. 19.

MINISTERII FINIS.

1560. *Speculatores magnum racemum ostendebant, ut Israelitis animos adderent, eosdemq; ad desiderium terræ promissæ inflammarent*, Num. 13. v. 24. ita Christus

Itus per ministerium ostenditur, proponitur, ut toto pectore ad cœlestis patriæ possessionem properemus.

MINISTRORUM FORTIS audacia.

1561. Matth. 10. v. 27. *In tectis prædicare jubentur.* Hæc verbi ministrorum *παρρησία*, ut publicè absque metu & pavore veritatem disseminent, peccata arguant publicè. Talis Baptista erat, Marc. 6. v. 18. Tale est Domini, Es. 58, 1. Mich. 3, 8. 2. Tim. 4, 2. præceptum.

MINISTRI DEI MUNDO invisi.

1562. *Hanon legatos Davidis, qui consolandi ergo miserant, contumelios affecti, & vestes eorum præscidit,* 2. Sam. 10. v. 4. ita mundus Dei legatos, 2. Cor. 5. v. 20. excepit, illudit, Matth. 23. v. 34. odit. Joh. 16. v. 2. Sed non impunè feret. Verus enim David vindictam exercebit in eos, qui ita ministros ipsius exceperunt, quando justus judex cum exercitu angelico apparebit, Matth. 25. v. 31. 2. Thess. 1. v. 8.

MINISTRORUM MERCES beatitudo gratuita.

1563. *Paranymphum Eleazarum ingredi edes justitæ Laban,* Gen. 24. v. 31. Ita sponsæ Christi (ecclesiæ nempe) paranymphos in cœlum introire jubebit Dominus, quotquot talentum suum bene collocaverint, Matth. 25. v. 23. Mala punica gestabat summus pontifex in fimbria vestis, Exod. 18. v. 33. Malum punicum in capite gestat coronam, quæ æternæ vitæ, 2. Tim. 4. v. 8. symbolum.

MINI-

MINISTRI TERRENI ET

ventri dediti.

1564. *Pharaonis sacerdotes liberas habebant possessiones, Gen. 47. v. 22. contra sacerdotes Domini non habent possessionem, sed ipsorum pars ipse Dominus.* Sic ministri Satanæ liberas habent possessiones, ventri litantes, Phil. 3. v. 19. Rom. 16. v. 18. sua quærentes, Phil. 2. v. 21. 1. Cor. 10. v. 24. At quibus Christi verbum cordi, cum Christo paupertatem ferre necessum habent. Vide Eliam & Elisæum pauperes, contra rerum copiâ omnium affluentibus Baaliticis sacerdotibus. Quid hodie in papatu? annon amplissimailla stipendia sunt Pontificii regni vincula? Certum fatebitur, qui veritatem amat.

MINISTRORUM IN PRÆDICANDO

prudentia.

1565. *Joseph seorsim sibi & fratribus seorsim cibos apponi præcepit, Gen. 43.* Hoc factum prudentiam spirituales ministris inculcat, qui in apponendis spiritualis animæ epulis prudentiam adhibere debent, non quilibet quibuslibet proponere, sed auditorum habere rationem, quorum quidam legis dolabrâ, Ose. 6. v. 5. indigent, quidam Evangelio, quidam vino, quidam oleo, id exemplum Samaritani, Luc. 10. v. 34. Christi, Joh. 16. v. 12. *Habeo multa vobis dicere*, Pauli, 1. Cor. 3. v. 2. c. 9. v. 19. 20. Heb. 5. v. 14.

MINISTRORUM IMPERTER-

rita constantia.

1566. *Ut Adamas nulli cedit igni, nulli violentia?* ita ministri nulli debent malitiæ cedere, aut connivere,
non

nongestare mollia vestimenta, Matth. II. v. 8. non conficere pulvillos hominibus, Ezech. 13. v. 18. indicavit hoc Dominus, Ezech. 3. v. 9. *Ut adamantem & silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos.*

ARTICULUS II.

DE HÆRETICIS ET HOSTIBUS Ecclesiæ.

HÆRETICI SUNT

1567. *Instar Balaam*, Apoc. 2. v. 14. Fallacium *Jabaonitarum*, Jos. 9. *Joabi*, 2. Sam. 20. v. 10.

1. *Sunt instar Balaam*, 1. quia docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel: Scandalum illud erat Idolothythorum. Hæresis est nihil aliud, quàm Idolothyton, alienus ignis, quem Deus igni vindicat, ut typicè monstratum, Lev. 10. v. 1. 1. Cor. 10. v. 14.

2. *Docebat edere*: Hæretici docent edere cibum doctrinæ falsæ pestiferum: Et ut cibum capiunt, qui voluntatem Dei faciunt, Joh. 4. v. 34. Ille autem voluntatem Dei facit, qui doctrinam Dei cognoscit, Joh. 7, 17. Sic contra cibum Dei non capit, qui nec voluntatem Dei cognoscit, nec doctrinam: Hujus autem causæ mali sunt hæretici, & ita docent edere cibum Diaboli.

3. *Docebat fornicari*: Spiritualiter docent fornicari hæretici, cum à vero Deo homines abducunt.

4. *Sunt instar Jabaonitarum*. Hæretica doctrina est panis ille vetus, & panni lacerati, quos Jabaonitæ ostentarunt. Mancipia facti Jabaonitæ: Æterna erunt hæretici pertinaces Satanæ mancipia.

3. *Sunt*